
Neprodávejte svou duši, vzkázal Palach

Neprodávejte svou duši, vzkázal Palach

Jeho čin všichni okamžitě pochopili, říká senátorka Jaroslava Moserová, která tehdy studenta ošetřovala Dodnes o tom nerada mluví. Ale bylo to něco, co nezapomene do konce života. Když do popáleninového centra, kde tehdy Jaroslava Moserová působila jako lékařka, přivezli Jana Palacha. Ano, poté, co TO udělal.

Ptají se vás lidé stále ještě často na Jana Palacha?

Když už o tom hovořím, což se stává třeba na besedě někde na škole, tak spíše mluvím o atmosféře, která tehdy byla v naší zemi, a o tom, co ho k tomu dovedlo. Samozřejmě, že moje generace a generace starší měly pocit beznaděje a zklamání. Ještě větší zklamání zažili ti, kteří měli nějaký vztah k Sovětskému svazu a dělali si o něm nějaké iluze. A nejhorší deziluzi zažívali určitě mladí lidé a speciálně studenti, když viděli ty, kterých si vážili a kteří se dobře projevovali v pražském jaru, jak berou zpátky svá slova a jak se zříkají toho, k čemu se hlásili. To pro mladého člověka musí být strašně deprimující. Bylo to samozřejmě deprimující pro všechny. Ale myslím si, že pro studenty to muselo být nejhorší.

Ted' mluvíte o atmosféře přesně toho období, kdy se Jan Palach upálil...

Všichni jeho čin okamžitě pochopili. Když jsme Jana Palacha přijímali, tak mi říkala sestra, která ho vezla nahoru výtahem, že opakoval stále: "Říkejte to všem, říkejte to všem, proč jsem to udělal." Dnes se to vysvětluje tak, že to bylo proti vstupu armád, proti okupaci. Ne, to bylo proti demoralizaci, která nastupovala. Ta se pak stupňovala, ale v první fázi jsme se s ní nemohli smířit. Nějak to všichni pochopili hned. To bylo to zvláštní. Ale všichni. Nejen u nás na oddělení. Naše sestry těm mladým lidem normálně tykaly. Jemu vykaly.

Byla jsem u něho, když ještě mohl mluvit

Kdy jste ho vlastně poprvé uviděla?

Na oddělení intenzivní péče, kde jsem byla účastna na primárním ošetření. Byla jsem tedy u něho ve chvílích, kdy ještě mohl mluvit. Při smyslech byl dlouho. Ale on se pak dusil. Protože se nadechl toho horkého vzduchu, zničila se mu tkáň pravděpodobně i v plicích. A měl poškozené horní cesty dýchací.

Vy jste ho ošetřovala?

Ano také, ale nebyla jsem oficiálně jeho ošetřující lékařka. Skoro každý, kdo se ho nějak dotkl, měl kariérní zástavu.

Já jsem nikdy neměla kariérní cestu otevřenou, takže mne se to tak nedotklo. Policie mne také nechala na pokoji.

Ale třeba paní doktorka, která ho měla oficiálně jako ošetřující lékařka, o níž jsme všichni doufali, že jednou bude primářkou, tak ta se jí nestala ani náhodou. Docentu Radku Vrabčovi, který se zasloužil o to, že Olbram Zoubek

vytvořil posmrtnou masku Jana Palacha, byla zastavena řádně obhájená docentura. Paní profesorka Helena

Pešková, která založila oddělení popálenin, později vystupovala na Palachově pohřbu, tak ta na to také doplatila.

Zanedlouho šla do penze a chtěla zůstat ještě u mého výzkumného týmu. Bylo zvykem, že profesoru, který odchází

do penze, se ještě najde nějaké uplatnění. Psali jsme kvůli tomu na rektorát a rektor jí napsal, že se nevyhovuje.

Rektor s ní byl přítom v přátelských stycích a tykali si. To byl právě jeden z těch, kdo se zaprodali. Jeden z mnoha.

Jaký byl váš pocit v těch prvních chvílích? Jak jste se o Palachově činu vlastně dozvěděla?

Slyšela jsem, že někdo takový čin udělal, ale přesný motiv jsem slyšela až od něho. Samozřejmě to zdaleka nebyl

první pacient takto popálený, u kterého jsem byla. Takže jsem na to byla zvyklá. Ale je pravda, že u nás všech se

pocit beznaděje nad situací naší země ještě prohloubil.

Nebáli jste se, že přijdou další lidé, kteří se budou chtít upálit, a bude jich hodně?

Samozřejmě, že jsme měli strach, aby nebyli. Samozřejmě, že jsme si to nepřáli. Ale hlavně sám ten čin měl takový

dopad, že jakýkoli další by tomu jen ubral. I když uznávám, že to student Zajíc udělal se stejným úmyslem a není

spravedlivé ho vynechávat a neprojevovat mu úctu. Jak s oběma činy nemohu souhlasit, tak tomu rozumím, chápu

to a těch dvou si velice vážím. Chápu to. Ale to nic nemění na tom, že by to už nikdo neměl dělat. Kdokoli to udělá,

ubližuje také jeho památce.

Chtěl otřást svědomím národa

Kdo se k němu dostal, ještě než zemřel? Jak ty návštěvy vypadaly?

Dostali se k němu student a studentka, kolegové. To jsme si přáli, protože jsme doufali, že pokud by měl ještě někdo

v úmyslu se upálit, tak by jim určitě řekl, aby to nedělali. A snad jim také řekl, ať rozhlásí, aby to už nikdo nedělal. Ale

opravdu nevím, jestli skutečně bylo domluvené, aby to dělal někdo další. Ale student se studentkou tam byli a ten

hoch později tragicky zahynul. Nevím podrobnosti. Všichni o tom neradi mluví.

O čem vlastně Jan Palach hovořil, než zemřel?

Vyplyvalo z toho, že chtěl otrást svědomím národa, skutečně. Možná nepoužil tato slova, ale šlo mu o to, aby lidé nezačali prodávat svoji duši, což se dělo. Přál si, aby to lidé věděli. A bylo až neskutečné, kolik lidí stálo před budovou v Legerově ulici, kde bylo to příslušné oddělení. Ti lidé tam stáli hodiny s vážnými tvářemi dole v ulici. Mnoho lidí přinášelo dopisy, kytky, to jsme mu všechno nosili, aby viděl, že tomu lidé rozumí. Že to pochopili. A byli to lidé nejrůznějšího druhu. Z továren, ze škol. Ze všech oborů, ze všech vrstev, z města, z venkova, odevšad. Všichni pochopili PROČ, a chtěli mu to sdělit.

Ani dnes by zřejmě nepřežil

Jak na tom byl po zdravotní stránce? Byla tam třeba minimální šance, že přežije?

Za tehdejších znalostí a možností medicíny nebyla. Nevím jak dnes. To by záleželo na tom, jestli byly plíce nenávratně poškozeny. Já si myslím, že byly. Ale pokud jde o rozsah popálení povrchu těla, už by to nebylo stoprocentně ztracené. To už by bylo "jen" asi na 90 procent. Tedy při dnešních možnostech, kdy se dají pěstovat kožní buňky. Ale to tehdy všechno nebylo možné. My jsme věděli, že nepřežije.

Kdo mu řekl, že umře?

Myslím, že mu to nikdo neoznamoval, že mu to bylo jasné. Pamatuji si, když jsem tam byla, že nechtěl léky na tlumení bolesti, protože chtěl mít jasnou hlavu, aby měl možnost sdělovat okolí, proč udělal to, co udělal.

Trpěl?

To víte, že ano. Neumím si představit horší způsob odchodu ze života.

Smrt nastala udušením?

Víceméně. Ale už přesně nevím. Člověk to má zkreslené po tak dlouhé době. Nechce se mi stále věřit, že to byly tři dny. Nám všem připadalo, že to bylo mnohem delší, protože to bylo tak intenzivní.

Jak při takovém popálení bolest vlastně postupuje?

Kůže vlastně nebolí. Při takovém popálení se totiž zničí i nervy. Ale bolí všechno, v těle nastává metabolický rozvrat. Proti němu se samozřejmě bojuje, to už se tehdy umělo a to se také dělalo. Z toho důvodu, aby se paralyzoval šok, který se dostavuje i u člověka s mnohem menším rozsahem popálení. Že umře, bylo jasné, ale jestli to bude za tři dny, nebo za týden, to hodně záleželo na stupni poškození dýchacích cest. V lékařské terminologii to bylo poranění s životem neslučitelné.

V posledních hodinách už nemluvil?

Ne, na konci už ne, protože mluvení mu činilo čím dál větší obtíže. Ale ono se v těch posledních hodinách vědomí přece jen milosrdně zakalí.

Pokoušeli se k němu dostat tajní policisté?

Předpokládám, že v těch davech kolem vrátnice byli. Ale nevím to. Vím jen, že k němu chtěli, ovšem paní primářka je tam nepustila.

Jak jste později vnímala smrt dalšího studenta - Jana Zajíce?

Něco takového má největší sílu, když je to jednou. Zejména v zemi, kde to nemá tradici. A kdy to člověku připomene mistra Jana Husa. Ke studentu Zajícovi jsme samozřejmě pociťovali stejnou úctu, ale nikdo s ním nekomunikoval, zemřel hned. On se snad ani nedostal do nemocnice. Ale velikost jeho činu je naprosto stejná. I když odezva, ohlas je jiný. Vím, že byl ještě jeden člověk, ten také zemřel. A to se tehdy nikdo nedozvěděl. Já jsem se to dozvěděla až po listopadu 1989. Všechno se samozřejmě tajilo. Ale čin Jana Palacha nebylo možné utajit. Což byl také jeho záměr. Udělal to na veřejném místě a u sochy patrona české země.

Vyptávali se vás lidé během těch tří dnů na Jana Palacha?

Samozřejmě. Všechny potěšilo, když jsem jim řekla, že jeho potěšily zprávy o jejich porozumění a pochopení. Ale dnes mne trápí, že jsou mladí lidé, kteří nevědí, kdo Jan Palach byl.

Jaroslava Moserová

* narodila se 17. ledna 1930 v Praze

* studovala střední školu a výtvarnou školu v Americe, později v Praze absolvovala lékařskou fakultu Univerzity Karlovy

* jako lékařka se věnovala popáleninám, vedle toho psala filmové scénáře, divadelní a rozhlasové hry, překládala (například Dicka Francise), ilustrovala knížky

* po roce 1989 vstoupila do politiky a stala se místopředsedkyní České národní rady za Občanské fórum (je členkou ODA)

* v letech 1991-1993 byla velvyslankyní pro Austrálii a Nový Zéland

* po návratu byla zvolena senátorkou

* v loňském roce neúspěšně kandidovala na prezidentku

* je rovněž předsedkyní České komise pro UNESCO